

PÁL ELŐD

A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében

The Cessation of the Mandate of the Executive Officer in a Joint-Stock Company in the Light of a Romanian Court Decision for the Unification of Jurisprudence

Abstract: The legal relationship between the joint-stock company and its (chief) executive officer is based on the rules applicable to the contract of mandate, according to the Romanian Act on Companies. For this reason, the rules set forth in the case of contracts of mandate by the Romanian Civil Code (RCC) must be used with regard to the creation, the contents, and the cessation of the authority of the chief executive. Among its provisions pertinent to the cessation of this contract, inter alia, the RCC refers explicitly to the possibility that it may cease not only when the reasons provided for in the norms specifically regulating the contract of mandate subsist but also in the generally provided cases when the effects of contracts (as instruments) cease to exist. Such a general case is, e.g., the expiry of the duration of the contract. Regarding the authority of the executive officer, however, courts have interpreted the effects of the expiry of the duration of the contract divergently, wherefore the High Court of Cassation and Justice has set a unitary direction for interpretation by way of a decision for the unification of jurisprudence. The statements and conclusions contained in this decision are, in my view, subject to debate. In the following study, I provide a critical analysis of the statements and conclusions contained in the decision for the unification of jurisprudence based on the statutory provisions of the law currently in force.

Keywords: executive officer, contract of mandate, joint-stock company, apparent authority, publicity formalities.

Összefoglaló: A részvénytársaság és ügyvezetője közötti jogviszony a román Társasági törvény rendelkezései szerint megbízási szerződésen alapul. Ezért az ügyvezetői megbízás létrejöttére, tartalmára és megszűnésére a megbízási szerződésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, amelyeket a román Polgári törvénykönyv (Rptk.) tartalmaz. Az Rptk. a megbízási szerződés megszűnésére vonatkozó rendelkezések között tételes utalást tesz arra is, hogy a megbízási szerződés nem csak a megbízási szerződés szabályai között elhelyezett speciális okok fennállása esetén szűnik meg, hanem a szerződés (mint jogügylet) megszűnésének általános eseteiben is. Ilyen általános eset például a szerződés időtartamának lejártja. Az ügyvezetői megbízás vonatkozásában azonban a bíróságok eltérő módon értelmezték az időtartam lejártának joghatásait, ezért a Legfőbb Semmitő- és Ítéloszék jogegységi határozattal egységes értelmezési irányt határozott meg. A jogegységi határozat megállapításai és következtetései álláspontom szerint vitathatóak. E tanulmányban e jogegységi határozatba foglalt megállapítások és következtetések kritikai elemzését végzem el a hatályos joganyag alapján.

Kulcsszavak: ügyvezető (vezető tisztségviselő), megbízási szerződés, részvénytársaság, álképviselő, nyilvánosság alakiság.

1. Bevezető

A társaság jogi személy,¹ vagyis önálló, saját vagyonnal és szervezeti struktúrával rendelkező jogalany, szervezeti egységeit pedig a törvény határozza meg.² A törvény a társaság kötelező szerveiként a legfőbb szervet (közgyűlés), az ügyvezető szervet és adott esetben a felügyelő szervet írja elő.³ Bármely, a törvény által előírt szervezeti egység hiánya a társaság, az illetékes törvényszék általi felosztatását vonhatja maga után.⁴

A társaság cselekvőképességet az ügyvezető szerve által szerez, jogait és kötelezettségeit pedig rendszerint az ügyvezetők⁵ gyakorolják és látják el. A társaság és ügyvezetője között vegyes tartalmú megbízási szerződés jön létre, ezért az ügyvezető jogállására, kötelezettségeire és felelősségére a román Társasági törvény (Ttv.) szabályai, valamint – hézagpótló jelleggel – a román Polgári törvénykönyv (Rptk.) megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezései alkalmazandók.⁶

Az ügyvezetői megbízás a társaság általi kinevezéssel és ennek az ügyvezető általi kifejezett elfogadásával jön létre.

Minthogy a Ttv. a társaság és ügyvezető közötti jogviszonyra a megbízás szabályait rendeli alkalmazni, ebből az is következik, hogy e jogviszony megszűnésére is a megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezések az irányadók. Az Rptk. 2030. cikke szerint a megbízás *a szerződés általános megszűnési okai*⁷ mellett a következő esetekben is megszűnik: a) ha a megbízást a megbízó visszavonja; b) ha a megbízott lemond; c) ha a megbízó vagy a megbízott elhalálozik, cselekvőképtelenné vagy fizetéseképtelenné válik. Az Rptk. 2030. cikke továbbá azt is rögzíti, hogy ha a megbízás tárgya folyamatos tevékenység keretében egymást követő jogügyletek megkötése, a megbízás nem szűnik meg, ha a tevékenység folyamatban van, tiszteletben tartva a felek vagy jogutódai visszavonási vagy felmondási jogát.

¹ Társaságokról szóló 1990. évi 31. törvény (a továbbiakban: Ttv.) 1. cikk.

² Román Polgári törvénykönyv (a továbbiakban: Rptk.) 187. cikk.

³ Az Rptk. jogi személyekre vonatkozó szabályai csak a vezető szervről (*organ de conducere*) és ügyvezető szervről (*organ de administrare*) tesznek említést, azonban a Ttv. részvénytársaságra és korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó előírásai már a felügyelő szervet is a társaság mint jogi személy szervezeti egységei között említik.

⁴ A társaság bírói határozattal felosztatásának eseteit és feltételeit a Ttv. 237. cikke szabályozza.

⁵ A Ttv. a vezető tisztségviselő fogalmát nem használja, ehelyett a törvényszövegben az *ügyvezető (administrator)* kifejezés jelenik meg. A tudományos elemzés érdekében azonban a vezető tisztségviselő fogalma gyűjtőfogalomként a romániai magyar jogi terminológiában is alkalmazható. A jelen tanulmány keretében ezért a vezető tisztségviselő és ügyvezető fogalmakat egymás szinonimáiként használok. A vezető tisztségviselő fogalmának részletesebb leírásáért a román jogban lásd VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd: *Román társasági jog*, Forum Iuris Könyvkiadó, Budapest–Kolozsvár, 2019, 230–236.

⁶ Ttv. 72. cikk.

⁷ Rptk. 1321. cikk. Eszerint a szerződés – a törvény feltételei szerint – teljesítéssel, a felek közös megegyezése folytán, felmondással, a határidő lejártával, a feltétel teljesülése vagy nem teljesülése okán, a teljesítés előreláthatatlan okok miatti lehetetlenné válása által, valamint a törvényben előírt más esetekben szűnik meg.

Mint látható, a román jog viszonylag pontosan és ellentmondásmentesen rögzíti a megbízás megszűnési eseteit és a megszűnés joghatásait, így kijelenthető, hogy a társasági ügyvezető megbízásának megszűnése is látszólag egyszerű kérdés, ami – az ügyvezetői jogviszony jogi természetétől és ebből következően az ügyvezetők polgári jogi felelősségének jogi minősítését érintő problémáktól eltérően⁸ – nem vet fel különösebb jogértelmezési problémákat. Ennek ellenére a részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízása időtartamának lejártával való megszűnésének joghatásai vonatkozásában a román bíróságok gyakorlatában eltérő álláspontok alakultak ki. Az egységes jogértelmezést biztosítandó, a Legfőbb Semmitő- és Ítéлőszék 2017-ben jogegységi határozatot hozott, amelyben úgy foglalt állást, hogy a részvénytársaság ügyvezetője a mandátuma lejártá után továbbra is jogosult – és egyben köteles – a társaság képviselétét ellátni, amennyiben a társaság nem nevez ki új ügyvezetőt, és a megbízás lejártának tényét a társaság nem jegyzi be a kereskedelmi jegyzékbe. Véleményem szerint a határozat a hatályos jog téves alkalmazásán alapszik.

Jelen tanulmányban a részvénytársasági ügyvezető megbízása időtartamának lejártá miatti megszűnés joghatásait vizsgálom az előbb említett jogegységi határozat⁹ fényében.

2. Előzmények

A vezető tisztségviselők megbízásának időtartamát a Ttv. csak a részvénytársaság esetében szabályozza. A Ttv. a vezető tisztségviselői megbízás időtartamának rögzítését alapvetően a részvényesek hatáskörébe utalja, de a 153.¹² cikkben egy maximális négyéves időtartamot is meghatároz. E korlátozásnak a célja mindössze annyi, hogy lehetőséget teremtsen a részvényeseknek arra, hogy időről időre újragondolják a vezető tisztségviselők e funkció betöltésére való alkalmasságát. Az igazgatótanács és a felügyelőbizottság első tagjainak a megbízása nem haladhatja meg a két évet, a következő vezető tisztségviselők mandátuma pedig a négy évet. A vezető tisztségviselők újrválaszthatók, ha a létesítő okirat ettől eltérően nem rendelkezik.

⁸ E kérdéskör részletes elemzésére egy másik tanulmány keretében már sor került. Lásd PÁL Előd: *A vezető tisztségviselő társasággal szembeni polgári jogi felelőssége az aktuális román szabályozás tükrében*, Acta Universitatis Sapientiae. Legal Studies, 2018/2, 285–301.

⁹ A jogegységi határozat eljárását a Polgári eljárásjogi törvénykönyv (a továbbiakban: Pejtk.) 514–518. cikkei szabályozzák. Román nyelven az eljárás megnevezése a következő: *recurs în interesul legii*, vagyis szó szerint *törvény érdekében történő felfolyamodás*. A jogegységi határozat kifejezést tehát a Pejtk. nem használja, ellenben a romániai magyar jogászok körében egyetértés van abban a tekintetben, hogy a könnyebb érthetőség kedvéért e megnevezést célszerű használni. A jogegységi határozatot illetően fontos még megjegyezni, hogy ez a román jogrendszerben tulajdonképpen a bírói szervezet szabályozási tárgykörébe tartozik és nem a polgári eljárásjog szabályozási tárgykörébe. Fontos továbbá kiemelni azt is, hogy a jogegységi határozatokban foglaltak a bíróságok vonatkozásában kötelező érvényűek, tehát lényegében törvényként funkcionálnak. Alkotmányossági felülvizsgálatuk viszont nem lehetséges. Lásd SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog*, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2018, 273.

A gyakorlatban sokszor felmerül, hogy a vezető tisztségviselői megbízás időtartamának lejártá után a társaság elmulaszt új vezető tisztségviselőt kinevezni, miközben a réginek a mandátumát sem újítja meg. A joggyakorlatban komoly dilemmát okozott annak eldöntése, hogy a vezető tisztségviselői megbízás időtartamának lejártá milyen joghatásokat vált ki. A bíróságok szerint nem egyértelmű ugyanis, hogy ilyenkor a vezető tisztségviselő és a társaság közötti jogviszony megszűnésével állunk-e szemben, vagy esetleg a megbízás időtartamának hallgatólagos meghosszabbításával. Szóba jöhet ilyenkor még az álképviselő (*mandat aparent*) esete, de akár a megbízás nélküli ügyvivőé (*gerant*) is.¹⁰

Egyes bíróságok úgy érveltek, hogy az az ügyvezető, akinek a mandátuma lejárt, már nem tekinthető ügyvezetőnek, ezért érvényesen nem hívhatja össze a közgyűlést sem.¹¹ Hasonló álláspontra helyezkedett a Bukaresti Ítéltábla is, amely eseti döntésében azt állapította meg, hogy az alapító okirattal kinevezett ügyvezető mandátumának lejártá miatt új ügyvezető kinevezése nem minősül az alapító okirat módosításának, mert ez csak ügyvezetőváltás vagy az ügyvezető visszahívása esetén képzelhető el, aminek előfeltétele egy még érvényes megbízási jogviszony fennállása. Ugyanebben a döntésben az Ítéltábla érvénytelenítette azt a közgyűlési határozatot, amelyet azon ügyvezető hívott össze, aki az összehívás pillanatában a megbízás időtartamának lejártá miatt már nem rendelkezett ügyvezetői minőséggel.¹² Szintén hasonló véleményen volt a Legfőbb Semmítő- és Ítélszék is egyik eseti döntésében, amelyben hatályában fenntartotta a Nagyváradai Ítéltábla döntését, leszögezve, hogy az ügyvezetői megbízás időtartamának lejártá esetén az ügyvezetői funkcióba való kinevezés csak akkor hatályosul, ha a kinevezést az ügyvezető kifejezett módon elfogadja. Ezért ilyen körülmények között nem merülhet fel a képviselői jogkör túllépése (s így az álképviselő lehetősége), ugyanis a kifejezett elfogadás hiányában a megbízás – és így a képviselői minőség – hiányáról van szó. A Legfőbb Semmítőszék azt is megállapította, hogy egy új ügyvezető kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzésének elmulasztása nem értelmezhető a régi ügyvezető képviselői minőségének elismeréseként.¹³

Az előzőekkel ellentétben viszont például a Craiovai Ítéltábla úgy foglalt állást, hogy az ügyvezetői megbízás annak visszavonásáig fejt ki joghatást.¹⁴ E döntés ellen felfolyamodással (*recurs*) éltek, amit azonban a Legfőbb Semmítő- és Ítélszék mint megalapozatlant elutasított. Ezzel lényegében a Legfőbb Semmítő- és Ítélszék megváltoztatta a saját joggyakorlatát, és kimondta, hogy – mivel a törvényt joghatás kiváltására

¹⁰ TULEAȘCĂ, Luminița: *Drept comercial. Comercianții*, Universul Juridic, Bukarest, 2018, 314.

¹¹ Lásd Bukaresti Törvényszék, IV. kereskedelmi kollégium 2006/654. döntés, www.sintact.ro (letöltés ideje: 2020. 04. 05.).

¹² Lásd Bukaresti Ítéltábla, VI. polgári jogi kollégium, 2012/1710. döntés, www.sintact.ro (letöltés ideje: 2020. 04. 06.).

¹³ Megjegyzendő, hogy a Legfőbb Semmítő- és Ítélszék e döntésének közzétételére nem került sor. Az információ román nyelven a következő cikkben érhető el: DUMBRĂVĂ, Geoni-Gheorghe: *Inactivitatea fiscală și principiul proporționalității*, 2016, https://www.juridice.ro/443334/inactivitatea-fiscala-si-principiul-proportionalitatii.html#_ftnref7 (letöltés ideje: 2020. 05. 03.). A hivatkozott cikkre NÁSZ Csaba Bela is hivatkozik. Lásd NÁSZ Csaba Bela: *Drept societar. Curs universitar*, Universul Juridic, Bukarest, 2019, 161.

¹⁴ Vö. Craiovai Ítéltábla, II. polgári jogi kollégium, 2014/143. döntés, www.scj.ro (letöltés ideje: 2020. 05. 03.).

alkalmas módon kell értelmezni – az ügyvezetők megbízása mindaddig nem szűnik meg, ameddig a megbízás visszavonására vagy új ügyvezető kinevezésére sor nem kerül. A bíróság leszögezte továbbá, hogy az ügyvezetői megbízás lejártá nem vezet az ügyvezető képviseleti jogának megszűnéséhez, amennyiben a megbízási szerződés megszűnhet a megbízó általi visszavonással vagy a megbízásról a megbízott általi lemondással is. A bíróság azt is rögzíti, hogy ama tényt, miszerint a társaság részvényesei az ügyvezetőt nem hívták vissza vagy nem neveztek ki új ügyvezetőt, úgy kell értelmezni, hogy a társaság ügyvezetésére és képviseletére a lejárt mandátummal rendelkező (azaz a régi) ügyvezetők mindaddig kötelesek, amíg a társaság új ügyvezető kinevezéséről nem dönt.¹⁵

Az előzőekből jól látható tehát, hogy az ügyvezetői megbízás időtartamának lejártára vonatkozó szabályokat a bíróságok nem egységesen alkalmazták. Amint a bevezetőben már jeleztem, 2017-ben a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék jogegységi határozatban ezt a kérdéskört oldotta meg azzal, hogy leszögezte: amennyiben a részvénytársaság vezető tisztségviselőjének megbízása lejárt, de új vezető tisztségviselő kinevezésére nem került sor, a régi vezető tisztségviselő mindaddig a társaság megbízottja (képviselője) marad, ameddig funkciójának megszűnését a törvénynek megfelelő módon közzé nem teszik.¹⁶ E döntés helyessége több szempontból is megkérdőjelezhető, ugyanis:

- egyrészt azt érzékelteti, hogy a vezető tisztségviselőnek akkor is megmaradnak a képviseleti jogai és az ebből eredő kötelezettségek, ha mandátuma lejárt; teszi mindezt egyrészt az álképviselet intézményére való hivatkozással, másrészt pedig az Rptk. képviseletre és a megbízási szerződés megszűnésére vonatkozó szabályok – álláspontom szerint téves – alkalmazásával;

- másrészt a vezető tisztségviselői megbízás lejártának kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzése elmulasztásához olyan joghatásokat fűz, amiket a törvény nem ír elő;

- harmadrészt kiüresíti a Ttv. azon rendelkezését, amely éppen arra a tényállásra alkalmazandó, amikor a társaság (közgyűlés) elmulaszt új vezető tisztségviselőt kinevezni.

3. A megbízás szabályainak és az álképviselet elméletének téves alkalmazása

E körben mindenekelőtt azt kell leszögezni, hogy a társaság és a vezető tisztségviselő közötti jogviszony a megbízásra épül, ezért e jogviszony érvényes létrejöttéhez a felek egyező akaratára van szükség, azaz a társaság részéről kinevezésre, a vezető tisztségviselő részéről pedig a kinevezés kifejezett (írásos) elfogadására.

¹⁵ Lásd Legfőbb Semmitő- és Ítélszék, II. polgári jogi kollégium, 2015/920. döntés www.scj.ro (letöltés ideje: 2020. 05. 03.).

¹⁶ Legfőbb Semmitő- és Ítélszék, jogegységi határozat, 2017/24. döntés, www.scj.ro (letöltés ideje: 2020. 05. 03.). A jogegységi eljárás tárgyát a Ttv. 72. és 152¹². cikkeinek az Rptk. 2030. cikkével, valamint az 1864. évi Ptk. 1552., illetve 1554–1555. cikkeivel összefüggésben való alkalmazása és az e szabályok fényében való értelmezése képezte.

A társaság és a vezető tisztségviselő között létrejövő megbízás nyilvánossági (harmadik személyekkel szemben érvényesíthetőségi) feltételhez kötött ügylet, amely alakiság a jogviszonynak a kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzése útján valósul meg. Azonban a bejegyzés mint alaki követelmény nem érvényességi kelléke a társaság és a vezető tisztségviselő között létrejövő megbízási jogviszonynak. Ezért a megbízás jogszerű megszűnésének a kereskedelmi jegyzékbe történő bejegyzése sem lehet a jogviszony megszűnésének érvényességi kelléke. Ebből az következik, hogy a vezető tisztségviselő és a társaság közötti jogviszony kereskedelmi jegyzékbe történő bejegyzésének célja az ügyvezetői megbízás harmadik személyekkel szembeni érvényesíthetőségének biztosítása és az ilyen személyek, illetve a társaság jogos érdekeinek védelme. Ez derül ki a Ttv. 54. cikk (2) bekezdésének előírásaiból is, ami egyértelműen leszögezi, hogy ha a társaság képviseletét ellátó szervezetben (ügyvezető szervek) betöltött tisztségekbe történő kinevezéseknek vagy e tisztségek megszűnésének közzétételére a törvénynek megfelelő módon nem került sor, a társaság harmadik személyekkel szemben erre nem hivatkozhat.

Továbbá a Ttv. 153¹². cikke rögzíti, hogy a részvénytársaság első vezető tisztségviselőinek megbízása legfeljebb két, míg az utólag kinevezett vezető tisztségviselők megbízásának időtartama legfeljebb négy év lehet, amely megbízás érvényességéhez a vezető tisztségviselő általi kifejezett elfogadás szükséges. Megjegyzendő az is, hogy a vezető tisztségviselő mandátumának maximum négyéves időtartamot megszabó, valamint a megbízás érvényességi kellékeként a kifejezett elfogadást előíró norma kógens, így eltérést nem enged. A kógenciát az is alátámasztja, hogy a törvény a vezető tisztségviselők újráválasztásáról beszél, amennyiben az újráválasztás lehetősége a létesítő okirat által nem tiltott. Minthogy a vezető tisztségviselő megbízása időtartamának „meghosszabbítása” kizárólag újráválasztás útján lehetséges, ez azt is feltételezi, hogy az újráválasztott vezető tisztségviselő e tisztség elfogadását kifejezett módon újból ki kell majd nyilvánítsa. Az elfogadás tehát nem vélelmezhető, ezért lényegében egy új megbízási jogügylet keletkezésével állunk szemben. Mindezek fényében kijelenthető, hogy a részvénytársaság vezető tisztségviselőjének megbízására vonatkozó szabályok kizárják a hallgatolagos meghosszabbítás lehetőségét.¹⁷

E problémakör azonban mélyebb annál, hogy a Ttv. szabályainak értelmezésénél/ elemzésénél megálljunk, így szükséges az imént bemutatott normák holdudvarába tartozó szabályok tartalmára is kitérni. Ezek lényegében az Rptk. szövegében megjelenő háttérjogszabályok, amelyek a képviseletre, valamint a megbízási szerződés megszűnésére vonatkoznak, de amelyek elvezetnek a kötelmi jog alapintézményeihez is.

Az Rptk. rendszerében a megbízás megszűnésére főszabály szerint a szerződés megszűnésére vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni. Az Rptk. 1321. cikke a szerződés általános megszűnési okaként rögzíti többek között a szerződés időtartamának

¹⁷ Ez az álláspont a szakirodalomban is megjelenik. Lásd CĂRPENARU, Stanciu D.: *Tratat de drept comercial român*, Universul Juridic, Bukarest, 2016, 561–562. Megjegyzendő, hogy a jogegységesítő eljárás folyamán a Legfőbb Ügyészség beadványában kiemelte, hogy a vezető tisztségviselő általi kifejezett elfogadás törvényi követelményének éppen az a célja, hogy védje a vezető tisztségviselőt oly módon, hogy akarata ellenére ne legyen kinevezhető. Lásd a Legfőbb Ügyészség polgári ügyben 2017. július 10-i keltezésű jogegységi eljárásban benyújtott beadványának 17–18. oldalait. A dokumentum a következő weboldalon érhető el: <http://www.mpublic.ro/ro/content/ril-civil-din-data-de-10072017> (letöltés ideje: 2020. 01. 31.).

lejártát is, az 1322. cikk I. fordulata pedig a megszűnés joghatását rögzíti. Eszerint a szerződő felek a szerződés megszűnése után mentesülnek a kötelezettségek alól. A 2030. cikk a megbízási szerződés megszűnésének különleges módozatait sorolja fel, amelyek nem írják felül az általános megszűnési okokat, csak kiegészítik azokat. Az Rptk. 2030. cikke szerint a megbízási szerződés megszűnésének általános okai mellett a megbízás a következő módozatok bármelyike révén megszűnik: a) megbízó általi visszavonással; b) a megbízott lemondásával; c) a megbízó vagy a megbízott halálával, cselekvőkép-telenné válásával vagy túladósodásával. A törvény leszögezi továbbá, hogy ha a megbí-zás tárgya folyamatos tevékenység keretében egymást követő jogügyletek megkötése, a megbízás nem szűnik meg, amíg a tevékenység folyamatban van, tiszteletben tartva a felek vagy jogutódaiak visszavonási vagy felmondási jogát. Ez utóbbi rendelkezés lényegében a felsorolt okok alóli kivételnek tűnik. Azonban a Legfőbb Semmítő- és Ítélőszék előtt zajló jogegységesítő eljárásban vita tárgyát képezte annak eldöntése is, hogy e ki-vétel miként értelmezendő, ugyanis a normaszöveg szerkesztési módja két értelmezési lehetőséget enged meg. Az egyik értelmezés szerint a szóban forgó norma a megbízási szerződés megszűnési okai közül csak az Rptk. 2030. cikkének c) pontja alól képez kivételt, a másik értelmezés szerint pedig az összes megszűnési ok alól, így a határidő lejártá alól is. A Legfőbb Semmítő- és Ítélőszék, arra való hivatkozással, hogy az Rptk. 2011. évi hivatalos, nyomtatott változatában a kivétel a 2030. cikk c) pontja után jelent meg, az első értelmezést fogadta el. Ezzel gyakorlatilag megerősítette azt az álláspontot, hogy a megbízási szerződés (és így a vezető tisztségviselői megbízás is) a határidő lejártával *ipso iure* megszűnik.¹⁸ Mivel a megbízási szerződés megszűnési okai között a szerződés időtartamának lejártá is szerepel, illetve a vezető tisztségviselő és a részvénytársaság közötti megbízási jogviszony időtartama a Ttv. 152¹². cikk (1) bekezdése szerint leg-feljebb négy év lehet, tulajdonképpen az Rptk. 1412. cikk (2) bekezdése szerinti bontó időhatározóval állunk szemben, amit maga a törvény állapít meg, mégpedig eltérést nem engedő módon.¹⁹

¹⁸ Lásd a Legfőbb Semmítő- és Ítélőszék 24/2017. jogegységi határozatának 39–43. pontja-it. A bíróság azzal érvelt, hogy a jogalkotó szándéka egyértelműen az volt, hogy a c) pontban rögzített megszűnési ok alól képezzen kivételt. Álláspontját pedig azzal támasztotta alá, hogy a jogszabályok kidolgozásának jogalkotás-technikai normáiról szóló 2000. évi 24. törvény 48. cikkének (1) bekezdése aszerint rendelkezik, hogy amennyiben egy cikk elsődleges jogi rendelkezéséből általánosan több hipotézis következik, ezeket külön-külön bekezdésekbe kell foglalni, így biztosítva a logikai sorrendet és a szabályozás koherenciáját. Hivatkozta továbbá az említett törvény 48. cikkének (4) bekezdését is, amely szerint egy bizonyos terjedelmű jog-szabályban, ha egy cikknek két vagy több bekezdése van, mindegyik bekezdés elé zárójelek közé tett arab számokkal jelölt számozást kell tenni. A cikk szövegének érthetőségét, áttekin-tetőségét és egységességét illetően ajánlott, hogy ne álljon túl sok bekezdésből.

¹⁹ Az, akinek a javára megállapították, az időhatározóról lemondhat. Az időhatározó főszabály szerint az adós javát szolgálja, de ha a felek a szerződésben az időhatározót mindkét fél javára kötötték ki, úgy a szerződéses megállapodás fog érvényesülni. Ezért az Rptk. 1412–1413. cikkei alapján logikusnak tűnik feltenni a kérdést: a vezető tisztségviselő és részvénytársaság közötti megbízási jogviszony határideje melyik fél javát szolgálja, illetve ha az mindkét fél javát szolgálja, akkor a megbízás visszaadása lehetséges-e? A kérdésre a választ a megbízási szerződésre vonatkozó szabályok között találjuk, amelyek felülírják az időhatározóra vonatkozó normát, kimondva, hogy a megbízás bármikor visszaadható vagy visszavonható (Lásd Rptk. 2032. és 2034. cikkeket).

A Ttv. szerint a részvénytársaság ügyvezetését egy vagy több vezető tisztségviselő végzi. Ha több vezető tisztségviselő lát el ügyvezetői tevékenységet, akkor igazgatótanácsot alkotnak, számuk pedig mindig páratlan kell legyen. Az első vezető tisztségviselők kivételével – akiket létesítő okirattal kell kinevezni (legfeljebb két évre) – a vezető tisztségviselőket a részvényesek rendes közgyűlése nevezi ki. Mind a létesítő okiratot, mind a vezető tisztségviselő kinevezését elrendelő közgyűlési határozatot be kell jegyezni a kereskedelmi jegyzékbe.²⁰ Mivel a részvénytársaság vezető tisztségviselőjének megbízása időhatározós ügylet, a létesítő okirat vagy a vezető tisztségviselő kinevezését megállapító közgyűlési határozat kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzésével óhatatlanul teljesül e jogügylet lejártának, vagyis a megbízás megszűnésének a bejegyzése is. Ily módon a megbízás megszűnését semmilyen alakiságnak nem kell követnie, a határidő leteltének ténye megszünteti a vezető tisztségviselő és a részvénytársaság közötti jogviszonyt.²¹ Ugyanez érvényesül akkor is, ha a vezető tisztségviselő megbízásának időtartamát a felek tételesen rögzítették (természetesen nem meghaladva a Ttv.-ben előírt legfeljebb két, illetve négy évet), ugyanis ilyenkor is szükséges a létesítő okiratot vagy a kinevezést elrendelő közgyűlési határozatot a kereskedelmi jegyzékbe bejegyezni.

Ilyen körülmények között az álképviselő lehetősége csak akkor merülne fel, ha a vezető tisztségviselő, akinek a mandátuma már lejárt, akár cselekvőleges, akár tartózkodó magatartásával továbbra is fenntartaná azt a látszatot, hogy a társaság nevében és érdekében jár el. Fontos továbbá azt is látni, hogy az álképviselő intézménye a jóhiszemű harmadik személyek érdekeinek/jogainak védelmét szolgálja, ezért a bíróság ezt hivatalból nem érvényesítheti. Más szavakkal, az álképviselő intézménye a jogegységi határozatban vizsgált tényállástól eltérő tényállások esetében alkalmazható. Ilyen tényállás például az, ha a kereskedelmi jegyzékben a társaság vezető

²⁰ Lásd Ttv. 137. cikk (1) bek., 137¹. cikk (1) bek.

²¹ Felmerül a kérdés, hogy amennyiben a vezető tisztségviselői megbízás megszűnése a határidő lejártá miatt a társaságnak azért okoz kárt, mert a vezető tisztségviselő a határidő lejártá előtt nem tájékoztatta a társaságot a határidő lejártának közeledtéről, úgy felelősségre vonható-e, és ha igen, szerződésszegés miatt vagy deliktuálisan. Ha a megbízási szerződés a vezető tisztségviselő terhére tájékoztatási kötelezettséget tartalmaz, a válasz egyértelműen az, hogy felelősségre vonható szerződésszegés miatt. Ha viszont a megbízás nem tartalmaz e tekintetben semmilyen előírást, a kérdés meglehetősen nehezen megválaszolhatóvá válik, ugyanis elméletileg a társaságnak is érdeke biztosítani a zavartalan működést, amennyiben az ügyvezető szerv nem látja el vagy nem tudja ellátni feladatait. A társaság legfőbb szerve bármikor közbeavatkozhat, ha rendellenességeket észlel, ám nagyméretű részvénytársaságok esetében nehezen elképzelhető, hogy a részvényesek (közgyűlés) nyomon kövessék a társaságban zajló napi eseményeket. A vezető tisztségviselő szemszögéből vizsgálva a kérdést, az illető vezető tisztségviselő fő kötelezettségéből kell kiindulni. Ez nem más, mint a társaság irányítása, a társaság zavartalan működésének a biztosítása. Ezt vállalja a vezető tisztségviselő, amikor kifejezett módon elfogadja a megbízást. Továbbá polgári jogi alapelv, hogy a jogalanyok jogait és kötelezettségeiket a jóhiszeműség és a jóerkölcs keretei között gyakorolják és teljesítsék (lásd Rptk. 14. cikk). Ily módon, a társaság zavartalan működését biztosítandó és a jóhiszeműség kritériumának megfelelően, a vezető tisztségviselő kötelezettségei közé tartozik a társaság arról való tájékoztatása, hogy megbízása határidejének lejártá hamarosan bekövetkezik. Következésképpen, amennyiben a tájékoztatási kötelezettség elmulasztása miatt a társaság kárt szenved, felelősségre vonható, mégpedig szerződésszegés miatt. Valójában a közgyűlés megfelelő napirenddel történő összehívásáért felelnek a vezető tisztségviselők.

tiszttségviselőjeként megjelölt személy megbízása hatálytalan, vagy az ügyvezetőként bejegyzett személy a megbízásban rögzített kereteket meghaladva gyakorolja tisztségét, amely körülményt/körülményeket a jóhiszemű harmadik személyek nem ismerhettek, ezért abban a hiszemben jártak el, hogy a társaság valódi megbízottjával tárgyalnak.

4. A nyilvánossági alakiságra vonatkozó szabályok helytelen alkalmazása

A Legfőbb Semmitő- és Ítélszék figyelmen kívül hagyta a nyilvánossági alakiság célját. Az Rptk. 22. cikk (1) bekezdése alapelvi szinten rögzíti, hogy ha a nyilvánossági alak-szerűség nem teljesült, és ezt a törvény jogkeletkeztető jelleggel nem írta elő, a nyilvánosságnak alávetett jogok, jogügyletek, cselekmények vagy más jogviszonyok harmadik személyekkel szemben nem érvényesíthetők, hacsak be nem bizonyosodik, hogy ezek a személyek más úton tudomást szereztek róluk. A vezető tisztségviselői megbízás kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzése nem jogkeletkeztető hatású, ugyanis a megbízotti jogosultságok (vagyis a vezető tisztségviselő jogai és kötelezettségei) a megbízási szerződésből és a törvényből származnak.

Következésképpen, a nyilvánossági alakiság a társaság ügyleteinek – amelyeket a vezető tisztségviselő e jogkörében eljárva kötött meg – kizárólag a harmadik személyekkel szembeni érvényesíthetőségét szolgálja. Az Rptk. 22. cikk (2) bekezdése rögzíti azt is, hogy ha a törvény előírja, hogy az egyszerű tényismeret nem pótolja a nyilvánosság hiányát, ez utóbbi hiányára bármely érdekelt személy hivatkozhat, ideértve azt a harmadik személyt is, aki más úton szerzett tudomást a nyilvánosságnak alávetett jogról, jogügyletről, cselekményről vagy jogviszonyról. Ilyent azonban sem az Rptk. jogi személyekre vonatkozó szabályok között elhelyezett 218. cikke, sem pedig a Ttv. 54. és 55. cikkei nem írnak elő.²² Sőt, ennek ellentétét rögzítik, mivel lehetővé teszik a társaság számára annak bizonyítását, hogy a harmadik személy tudta-e vagy tudnia kellett-e volna, hogy a vezető tisztségviselő megbízása megszűnt, vagy az a megbízás kereteit túllépve cselekedett. Az Rptk. 22. cikk (3) bekezdése pedig azt mondja ki, hogy a jog,

²² Az Rptk. 218. cikk (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a jogi személy ügyvezető szervei által a jogkörük korlátai között megkötött jogügyletek a jogi személy saját jogügyleteinek minősülnek. A (2) bekezdésnek megfelelően harmadik személyekkel való jogviszonyokban a jogi személyt a szerveinek ügyletei kötelezik, még akkor is, ha azok meghaladják a létesítő okiratban vagy az alapszabályban meghatározott képviseleti hatáskört, kivéve, ha bebizonyosodik, hogy a harmadik személyek az ügylet megkötésének időpontjában ennek tudatában voltak. A jogi személy létesítő okiratának vagy alapszabályának egyszerű közzététele nem bizonyítja a tény ismeretét. A (3) bekezdés szerint nemlétezőnek kell tekinteni a létesítő okirat vagy az alapszabály azon kikötéseit vagy rendelkezéseit, valamint a jogi személy alapszabály szerinti szerveinek azon határozatait, amelyek korlátozzák vagy bővítik az említett szerveknek kizárólag a törvény által meghatározott jogkörét, akkor is, ha közzétették azokat. A Ttv. 54. cikke a következőképpen rendelkezik (saját fordítás): „(1) Az azon személyekkel kapcsolatos nyilvánossági alakiságok teljesítése után, amelyek társasági szervekként ennek képviseletére jogosítottak, a társaság harmadik személyekkel szemben nem hivatkozhat semmilyen e személyek kinevezését érintő

jogügylet, cselekmény vagy jogviszony egyszerű ismerete egyetlen esetben sem pótolja a nyilvánosság hiányát az ezekről ténylegesen tudomást szerző harmadik személytől eltérő személyekkel szemben.

E norma tulajdonképpen azt rögzíti, hogy a harmadik személyek általi tényismeret olyan ténykérdés, amit esetről esetre vizsgálnia kell a bíróságoknak. E tételt a Legfőbb Semmitő- és Ítéłőszék is elismeri, amikor jogegységi határozata indokolásának 46. pontjában rögzíti, hogy annak tisztázása, hogy egy harmadik személy jóhiszemű-e vagy nem – és ezért védelemre szorul-e vagy sem –, a bíróságok kizárólagos hatáskörébe tartozik, s így a konkrét eset sajátosságaira figyelemmel kell e kérdést eldönteniük. A Legfőbb Semmitő- és Ítéłőszék a vizsgált jogegységi határozat rendelkező részében – mindamelllett, hogy ellentmond saját magának – lényegében azt állapítja meg, hogy a részvénytársaság vezető tisztségviselői funkciója megszűnésének a törvényes módon való közzé nem tétele új megbízási szerződést hoz létre. Azonban ez a következtetés bármiféle tételes jogalapot nélkülöz, tulajdonképpen jogi norma létrehozását jelenti, nem a törvény értelmezését.

5. Az ügyvezető szerv hiánya miatt alkalmazható szankció kiűresítése

A vizsgált jogegységi határozat továbbá lerontja a társasági szervek hiánya miatt alkalmazandó szankciót is. A Ttv. 237. cikk (1) bekezdésének a) pontja ugyanis leszögezi, hogy bármely érdekelt személy, valamint a Nemzeti Kereskedelmi Jegyzékhivatal kérelmére, a törvényszék a társaság feloszlataáról határozhat, amennyiben a társaság nem rendelkezik az alapszabály szerinti szervekkel, vagy ha ezek nem tudnak összeülni. Mivel a társaság valamely szervének hiánya vagy működésképtelensége a társaság tevékenységének a megbénulásához vezet, a szakirodalomban leszögezték, hogy e szankció lényege éppen az, hogy a vállalati környezet tisztuljon a gazdaságban „zárlatot okozó” társaságoktól.²³ Más szemszögből pedig a társaság szerveire vonatkozó normák kógens jellegűek, így megkövetelik, hogy a társaság tanácskozó, vagyis a legfőbb szerve

rendellenességre, kivéve, ha a társaság bizonyítja, hogy a szóban forgó harmadik személyeknek e rendellenességről tudomása volt.” A (2) bekezdés szerint, ha az (1) bekezdésben előírt tisztségekbe való kinevezéseknek vagy e tisztségek megszűnésének közzétételére a törvénynek megfelelő módon nem került sor, a társaság harmadik személyekkel szemben ezekre nem hivatkozhat. Az Ttv. 55. cikk (1) bekezdése szerint a társaság harmadik személyekkel szemben a szervei által megkötött ügyletek révén még akkor is kötelezett marad, ha ezek a társaság tevékenységi körén kívül esnek, kivéve, ha a társaság bizonyítja, hogy a harmadik személyeknek tudomásuk volt vagy – az adott körülmények alapján – tudomásuk kellett volna hogy legyen a tevékenységi kör túllépéséről, vagy arról, hogy az így megkötött ügyletek az illető szervek törvény által előírt hatáskörén kívül esnek. A létesítő okirat közzététele egyedül nem képezheti e tudomás tényének bizonyítékát. A (2) bekezdés értelmében azon létesítő okirati kikötések vagy a társaság alapszabályi szerveinek azok a határozatai, amelyek korlátozzák e szervek törvényből eredő hatásköréit, harmadik személyekkel szemben még akkor sem érvényesíthetők, ha közzé voltak téve.

²³ CĂRPENARU, Stanciu D.: *i. m.*, 801.

(közgyűlése), az ügyvezető szerve és adott esetben a felügyelő szerve egy időben, működőképes formában létezzen.

A vezető tisztségviselő mandátumának lejártával az egyidejűség kritériuma nem teljesül, ezért bármely érdekelt személy kérheti az illetékes törvényszéket, hogy rendelkezze el a társaság felosztatását. A Legfőbb Semmitő- és Ítélszék jogegységi határozata lényegében módosítja a 237. cikk (1) bekezdésének a) pontjában foglalt norma tartalmát, ugyanis azzal, hogy a vezető tisztségviselői megbízás megszűnésének a kereskedelmi jegyzékbe való törvényes módon történő be nem jegyzéséhez joghatásként a megbízás (és értelemszerűen ezzel együtt a képviseleti jog) meghosszabbítását fűzi, egyrészt kizárja annak lehetőségét, hogy az érdekelt személyek az ügyvezető szerv hiánya miatt a társaság felosztatását kérjék,²⁴ másrészt a törvényi absztrakt tényállás egyik lényeges elemét „hatálytalanítja”.

6. Az alapelvek (értelmezési normák) helytelen alkalmazása

Végezetül érdemes megjegyezni, hogy a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék a jogegységi határozat rendelkező részébe foglalt álláspontra abból az elvi megfontolásból helyezkedett, hogy a törvényt joghatás kiváltására alkalmas módon kell értelmezni, holott a Ttv. rendelkezéseiből egyértelműen levezethető a helyes jogi következtetés. Figyelmen kívül hagyta továbbá azt a tényt, hogy a Ttv. rendelkezései az Rptk. rendelkezéseihez képest *lex specialis*nek minősülnek, így alkalmazásuk elsőbbséget élvez, az Rptk. szabályai pedig csak hézagpótló jelleggel merülhetnek fel. Amint a fent írtakból kiderül, a Ttv. szabályai a részvénytársaság vezető tisztségviselője megbízásának a határidő lejártá miatti megszűnését illetően nem hézagosak, még akkor sem, ha a megszűnés a társaság létét veszélyezteti.

7. Összegzés

A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízása időtartamának lejártára vonatkozó szabályok fényében az az általános következtetés vonható le, hogy az elemzett jogegységi határozat a hatályos anyagi jogi szabályok téves értelmezésén alapul. A bíróság tulajdonképpen úgy tágítja ki a harmadik személyek érdekeinek védelmét szolgáló nyilvánossági előírások hatókörét, hogy ezzel lényegében kiüresíti – mondhatni felülírja – a hatályban lévő tételes jogi előírásokat. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a bíróság a jogegységi határozatával túllépte hatáskörét, és a hatályos joganyag értelmezése helyett a jogalkotó szerepébe lépett.

²⁴ Természetesen a törvényszéknek mérlegelési jogköre van annak tekintetben, hogy az alapszabályi szervek hiánya vagy ezek összeülésének képtelensége miatt a társaságot felosztatja-e vagy sem.

Látni kell viszont azt is, hogy a jogegységi határozat hatálya kifejezetten a részvénytársasági ügyvezetők megbízása időtartamának lejártá miatti megszűnés esetére vonatkozik. Ebből látszólag az következik, hogy a határozatban foglaltak csak a részvénytársaságok vonatkozásában irányadók.

Tekintettel azonban arra, hogy a bíróság a Ttv. 153.¹² cikk (ami a részvénytársaságok ügyvezetésére vonatkozó közös rendelkezések között kapott helyet) előírásait a Ttv. 72. cikkével összefüggésben értelmezi – amely minden társasági forma esetében egyaránt alkalmazandó –, felmerül a kérdés, hogy mi történik például egy olyan korlátolt felelősségű társaság esetében, amelynek alapító okiratában az ügyvezető megbízásának időtartamát is rögzítették.²⁵ Más szavakkal: vajon a korlátolt felelősségű társaság, a közkereseti társaság, illetve a betéti társaság ügyvezetőjének a megbízása az időtartam lejártával ipso iure megszűnik, vagy ezeknek a társasági formáknak az esetében is úgy kell értelmezni a nyilvánossági feltételek nem teljesülését, mint a részvénytársaság esetében, vagyis – a jogegységi határozat megállapításai fényében – jogkeletkeztető hatással?

A kérdésre a válasz szerintem igenlő, ugyanis az a tény, hogy a határozott időt a megbízási szerződésben vagy alapító okiratban rögzítik és nem a törvény írja elő, alásponthoz szerintem semmit nem változtat a fentebb elemzett problémakör lényegén.

Következésképpen a Legfőbb Semmítő- és Ítélszék e tanulmány keretében elemzett jogegységi határozatába foglalt megállapításai a részvénytársaságtól eltérő, vagyis a személyegyesítő és korlátolt felelősségű társaságok esetében is irányadók, annak ellenére, hogy a határozatában a bíróság csak a részvénytársaságot és annak ügyvezetőit nevesíti.

Irodalomjegyzék

1. CĂRPENARU, Stanciu D.: *Tratat de drept comercial român*, Universul Juridic, Bukarest, 2016.
2. DUMBRAVĂ, Geoni-Gheorghe: *Inactivitatea fiscală și principiul proporționalității*, 2016, https://www.juridice.ro/443334/inactivitatea-fiscala-si-principiul-proportionalitatii.html#_ftnref7 (letöltés ideje: 2020. 05. 03.).
3. NÁSZ Csaba Bela: *Drept societar. Curs universitar*, Universul Juridic, Bukarest, 2019.
4. PÁL Előd: *A vezető tisztségviselő társasággal szembeni polgári jogi felelőssége az aktuális román szabályozás tükrében*, Acta Universitatis Sapientiae. Legal Studies, 2018/2.
5. SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog*, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2018.
6. TULEAȘCĂ, Luminița: *Drept comercial. Comercianții*, Universul Juridic, Bukarest, 2018.

²⁵ A főszabály az, hogy a személyegyesítő társaságok, valamint a korlátolt felelősségű társaság ügyvezetőinek megbízása határozatlan időre szól, azonban e szabálytól az alapító okiratban vagy a megbízási szerződésben el lehet térni. Lehetséges tehát az, hogy egy kft. ügyvezetője előre meghatározott ideig lássa el tisztségét.